

ΛΑΜΔΑ

Περιοδικό της Ημαθίας

**ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΕΣ
ΒΕΡΟΙΑΣ - ΝΑΟΥΣΑΣ**
στις αρχές του 20ού αιώνα

**Σωκράτης
Πατοίκας**

30 χρόνια ΧΑΝΤΜΠΟΛ

**ΑΛΣΟΣ
ΠΑΠΑΓΟΥ**

Εξοχότατη
Συνέντευξη

οι Φιλαρμονικές στη Βέροια και τη Νάουσα στις αρχές του 20ού αιώνα

του Χρήστου Ζάλιου

Στα τέλη του 19ου αιώνα στην τουρκοκρατούμενη ακόμη Μακεδονία οι φιλεκπαιδευτικοί και φιλόμουσοι σύλλογοι που δρούσαν στις ελληνικές πόλεις, στην προσπάθειά τους να τονώσουν το εθνικό φρόνημα των υπόδουλων Ελλήνων, ανέπτυξαν έντονη πολιτιστική δραστηριότητα. Ανάμεσα στις δράσεις τους σημαντική θέση κατέχει η δημιουργία μουσικών σωματείων και φιλαρμονικών. Η Βέροια και στη συνέχεια η Νάουσα ήταν από τις πρώτες πόλεις της Μακεδονίας που δημιούργησαν αξιόλογες φιλαρμονικές.

Φιλαρμονικές στη Βέροια

Τον Μάρτιο του 1874 ιδρύθηκε το πρώτο σωματείο της Βέροιας ο «Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Βεροίας» με σκοπό τη μόρφωση και την πνευματική ανάπτυξη της σπουδάζουσας νεολαίας. Πρόεδρος του νέου συλλόγου ανέλαβε ο Κ. Μελετίου, γενικός γραμματέας ο Κ. Δ. Γεμιτζόγλου και ταμίας ο Κ. Γ. Ρόκου.

Τον Μάρτιο του 1880, ο Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος διαλύθηκε και στη θέση του ιδρύθηκε από τους

Αντ. Γεμιτζόγλου, Δ. Τούσα, Κ. Χατζηνικολάκη και Δ. Γεωργακό-πουλο, η Αδελφότης «Αθηνά» με σκοπό εκπαιδευτικό και φιλανθρωπικό.

Η Αδελφότης «Αθηνά» διέθετε: 1) Δύο περιοδικά και μια εφημερίδα, 2) Βιβλιοθήκη, 3) Δασκάλους για τη διδασκαλία της Εκκλησιαστικής και της Ευρωπαϊκής μουσικής, για την ανάδειξη καλών ιεροψαλτών και σχηματισμό ορχήστρας εγχόρδων οργάνων, 4) Βήμα από το οποίο δίνονταν ηθικοπλαστικές ομιλίες, 5) Γυμναστή.

Ακόμη από την αδελφότητα δίνονταν βραβεία στους μαθητές που διακρίνονταν για τη διαγωγή και την πρόδό τους στα μαθήματα.

Η Αδελφότης «Αθηνά» διατηρήθηκε μέχρι τον Ιανουάριο του 1898 οπότε και μετονομάστηκε μετά από διαταγή των τουρκικών αρχών σε «Μελίσσα». Στην ίδρυση της φιλαρμονικής της Αδελφότητας πρωτοστάτησαν οι Εμμ. Ζάχος και Εμμ. Φουντούκας. Πρόεδρος ήταν ο Δημήτριος Τούσας, ταμίας ο Θωμάς Χατζηνικολάκης και μέλη οι Στ. Μαλούτας, Στ. Σακελλαρίδης, Αναστάσιος Αντωνιάδης, Αριστείδης Ζωγράφος.

Την διεύθυνση της φιλαρμονικής ανέλαβε ο εξ' Ιταλίας μουσικοδιδάσκαλος Signior Petsioti, ο οποίος εντός 15 ημερών έπαιξε τον Σουλτανικό Ύμνο, την

μέρα των γενεθλίων του, την 19η Αυγούστου στην αυλή του διοικητηρίου κάτω από τα έκθαμβα μάτια των Τούρκων.

Στην Αδελφότητα «Μελίσσα» οφείλεται και η ίδρυση μαντολινάτας και η διάδοση της μουσικής σε όλη την πόλη της Βέροιας. Από τις θεατρικές παραστάσεις που έδωσε η «Μελίσσα» πριν το 1912 γνωρίζουμε τους «Μυλωνάδες» και τη «Γιαννούλα»

Στη Βέροια το 1916, ιδρύθηκε ο φιλαρμονικός σύλλογος «Ελικών» που αργότερα συγχωνεύθηκε με τον μουσικογυμναστικό σύλλογο «Μέγας Αλέξανδρος» που δημιουργήθηκε το 1924. Βασικός σκοπός δημιουργίας του συλλόγου ήταν η δημιουργία μουσικής καθώς και η διδασκαλία θεατρικών παραστάσεων.

Η φιλαρμονική της αδελφότητας «Μελίσσα» στη Βέροια το 1901.
(Φωτ. αρχείο Χρήστου Σ. Ζάλιου)

Τα ονόματα των μουσικών της φιλαρμονικής της Αδελφότητας «Μελίσσα» στη φωτογραφία του 1901 είναι: *Πρώτη σειρά από δεξιά καθισμένοι* Εμμανουήλ Παπαδήμος, Γεώργιος Τζήκας, Αντώνιος Ζαφάρας, Θεμιστοκλής Μπουλασίκης, Εμμανουήλ Φουντούκας. *Δεύτερη σειρά καθισμένοι*, το Διοικητικό Συμβούλιο Θ. Χατζηνικολάκης, Στ. Μαλούτας, Σινιόρ Πετσιότι (αρχιμουσικός), Στ. Σακελλαρίδης, Αναστάσιος Αντωνιάδης, Αριστείδης Ζωγράφος. *Τρίτη σειρά όρθιοι*: Δ. Σιτσάνης, Εμμανουήλ Σουφουρλής, Αντ. Καρατζόγλου, Δ. Κανάκης, Δ. Δαβόρας, Γρ. Ωρολογάς, Κ. Παρναβέλας, Δ. Λυγγεράς. *Τέταρτη σειρά όρθιοι* Εμμανουήλ Αντωνιάδης, Π. Τζιντός, Π. Χριστοδούλου, Εμμανουήλ Ζάχος, Αθ. Μαλλιαράς, Εμμανουήλ Βλαχογιάννης, Γ. Σαράφογλου, Δ. Παπαθεοκλήτου και οι μικροί Μεν. Χατζηνικολάκης, και Alfonso Petsioti.

Φιλαρμονικές στη Νάουσα

Στις αρχές του 20ου αιώνα παράλληλα με την οικονομική ανάπτυξη της Νάουσας έχουμε μια εξίσου μεγάλη πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη. Το 1910 λειτουργούσαν στη Νάουσα τρία ελληνικά σχολεία: Αρρεναγωγείο με οκτώ τάξεις, παρθενγωγείο με πέντε τάξεις με συνολικό αριθμό 800 μαθητών, όπως και νηπιαγωγείο με 300 παιδιά και 4 νηπιαγωγούς.

Το 1903, η Νάουσα πολιτικά ήταν χωρισμένη σε δύο παρατάξεις, που διατηρούσαν χωριστά σχολεία, χωριστές εκκλησίες, χωριστές φιλαρμονικές.

Κυρίαρχη προσωπικότητα της εποχής ο Κων/νος Χατζημαλούσης, είχε οργανώσει τους εργαζόμενους των εργοστασίων και της υπαίθρου σε παράταξη με το όνομα «Πούπουλο». Αργότερα το 1908 έδωσε και νομική υπόσταση στην παράταξη συστήνοντας το σωματείο «Λαϊκός Σύνδεσμος ο Άγιος Δημήτριος» με την 6/28-9-1908 απόφαση του Πρωτοδικείου Βέροιας. Ο Χατζημαλούσης δημιούργησε μια παραταξιακή φιλαρμονική, με σκοπό να αναπτύξει τη μουσική

παιδεία των νέων της Νάουσας και να ψυχαγωγεί το λαό της πόλης. Η φιλαρμονική αυτή, τις γιορτές και τις Κυριακές στην εξέδρα που στήνονταν στο Κιάσκι έπαιζε εκτός των άλλων και αποσπάσματα από γνωστές οπερέτες της εποχής. Ο Λαϊκός Σύνδεσμος έδινε και μουσικοθεατρικές παραστάσεις, τα έσοδα των οποίων μαζί με τις μηνιαίες συνδρομές των μελών, τις δωρεές και το δίσκο στην εκκλησία αποτελούσαν τους πόρους για τις ανάγκες του Σωματείου

Από τα πιο γνωστά Κωμειδίλλια και θεατρικά έργα που παιζόνταν στις παραστάσεις που δίνονταν εκείνη την εποχή είναι: «Η Γκόλφω», «Οι Σουλιώτισσες», «Η κυρά Φροσύνη», «Η παράδοξος Απολύτρωση», «Ο Αγαπητικός της Βοσκοπούλας».

Από την άλλη μεριά, η αντίπαλη πολιτική παράταξη των πλουσίων Τσορμπατζήδων το «Κορδόνη», είχε δημιουργήσει τον Αναμορφωτικό Σύνδεσμο Νάουσας ο «Ευαγγελισμός». Πρόεδρος του Ευαγγελισμού ήταν ο Σπύρος Γ. Λαναράς και μέλη οι: Μέσκος Κ. Γεώργιος, Δανδάνης Γεώργιος, Μπίλης Δ. Γεώρ-

Η φιλαρμονική του Αναμορφωτικού Συνδέσμου στη Νάουσα, το 1911.

(Φωτ. αρχείο Χρήστου Σ. Ζάλιου)

Η φιλαρμονική του «Πούπουλου» στη Νάουσα, 3 Ιουλίου 1911
(Φωτ. αρχείο Χρήστου Σ. Ζάλιου)

γιος, Παπαγιάννης Γ. Αριστείδης, Τύμης Γ. Αναστάσιος, Παπακωνσταντίνου Στέφανος, Λάμπρας Στέφανος, Χατζηδημητρίου Αυξέντιος, Λαπαβίτσας Γ. Κων/νος, Τσιώμης Κ. Άγγελος, Ζέμος Χριστόδουλος, Μπεσλίκας Διονύσιος, Μήτσιαλας Γ. Γρηγόριος, Καράγιας Γεώργιος.

Ο Αναμορφωτικός Σύνδεσμος είχε φιλαρμονική εξίσου σημαντική με αυτήν του «Πούπουλου». Η άμιλλα μεταξύ των δύο φιλαρμονικών είχε ως αποτέλεσμα μια υψηλή μουσική παιδεία για την εποχή εκείνη. Από ότι φαίνεται, στην τελετή θεμελίωσης του Δημοτικού Σχολείου του Αγίου Μηνά στις 3 Ιουλίου 1911 έλαβαν μέρος και οι δύο φιλαρμονικές εκείνης της εποχής.

Γνωρίζουμε ότι ο «Ευαγγελισμός» είχε διαλυθεί το 1908, απ' ότι φαίνεται όμως ο πρόεδρός του δεν είχε διαλύσει το τμήμα της φιλαρμονικής, πιθανόν για πολιτικές σκοπιμότητες. Βλέπουμε, ότι όταν του ζητήθηκε να παραδώσει τα όργανα της μπάντας καθώς και τα άλλα υπάρχοντα του σωματείου στην εφορεία σχολείων Ναούσης, όπως προβλεπόταν

από το καταστατικό σε περίπτωση διάλυσης, αυτός αρνήθηκε. Το 1911, ο Σπύρος Λαναράς προσπάθησε να ανασυστήσει τον διαλυμένο Αναμορφωτικό Σύνδεσμο, χωρίς όμως αποτέλεσμα.

Η φιλαρμονική του Αναμορφωτικού Συνδέσμου ο «Ευαγγελισμός», που ανήκε στην παράταξη των Τσορμπατζήδων αποτελούνταν από 17 μουσικούς τουλάχιστον όπως βλέπουμε στη φωτογραφία του 1911. Τα όργανα που έπαιζαν οι μουσικοί της και που διακρίνονται στη φωτογραφία είναι: Ένα μπάσο, τρία τζένις, δύο τρομπόνια, δύο ευφώνια, δύο τρομπέτες, 4 κλαρίνα, μια γκράνκάσα, ένα τύμπανο και πιατίνια. Ο αρχι-μουσικός της μπάντας, που διακρίνεται δεξιά, είναι πιθανότατα ο Μουραμπάς .

Στη φιλαρμονική του «Πούπουλου» όπως βλέπουμε στη φωτογραφία από την τελετή θεμελίωσης του σχολείου του Αγίου Μηνά, φαίνονται 16 μουσικοί με ομοιόμορφη στολή, σακάκι με κουμπιά και παντελόνι ανοιχτού χρώματος. Τα μουσικά όργανα που διακρίνονται είναι: Δύο μπάσα, δύο τζένις, δύο ευφώνια, δύο τρομπόνια, δύο κλαρίνα, τρεις τρομπέτες,

μία γκράνκάσα και ένα τύμπανο. Καθ' όλη τη διάρκεια της τελετής θεμελίωσης, η φιλαρμονική του Λαϊκού Συνδέσμου Ναούσης παιάνιζε συνεχώς, ενώ πολίτες και οικοδόμοι παρείχαν δωρεάν τις υπηρεσίες τους στις πρώτες εργασίες ανέγερσης του σχολείου. Στη φιλαρμονική του «Πούπουλου» συμμετείχαν μέλη των μουσικών οικογενειών Άτση και Βελιγδένη.

Στη Νάουσα το 1918-20 δημιουργήθηκε η φιλαρμονική των προσκόπων και αργότερα το 1924 η φιλαρμονική της «Αθηνάς».

Οι φιλαρμονικές της Βέροιας και της Νάουσας ήταν από τις πρώτες που δημιουργήθηκαν στο χώρο της κεντρικής Μακεδονίας. Η συμβολή τους στην ψυχαγωγία, τη μουσική παιδεία και την τόνωση του εθνικού φρονήματος των σκλαβωμένων ακόμη Ελλήνων της Μακεδονίας, ήταν ανεκτίμητη. Ⓛ

Ο Μουραμπάς ήταν παλιός Αθηναίος μάεστρος χορωδιών. Γεννήθηκε γύρω στα 1870. Αναφέρεται ότι συμμετείχε στον πόλεμο του 1897 και μετά τον εθνικό διχασμό εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη. Εκεί ίδρυσε την ονομαστή ομώνυμη σχολή τραγουδιού η οποία διατηρήθηκε τουλάχιστον μέχρι το 1930, στην οποία μαθήτευσαν πολλοί βετεράνοι χορωδοί της συμπρωτεύουσας, δεδομένου ότι τότε τα ωδεία δεν διατηρούσαν τάξεις μονωδίας. Το 1923 ο Μουραμπάς ίδρυσε στη σχολή του τη δική του ονομαστή Χορωδία. Αλλά ανέπτυξε δραστηριότητα και σε φιλαρμονικές της Μακεδονίας. Στη Νάουσα διετέλεσε αρχιμουσικός στη φιλαρμονική του Ευαγγελισμού και αργότερα στη φιλαρμονική των Προσκόπων.

Βιβλιογραφία – πηγές

1. Αποστόλου Σπ. Στέργιος: Πτυχές από την Ιστορία των παραταξιακών αντιπα-ραθέσεων στη Νάουσα (1671-1918). Μακεδονικές Μελέτες, Νάουσα 1994.
2. Βαλσαμίδης Εμανουήλ: Ο κανονισμός του Πούπουλου. Περ. Νιάουσα τεύχος 10, 1980.
3. Βαλταδώρος Άγγελος: Η μουσική κίνηση στην παλιά Νάουσα. Αναμνήσεις, Νάουσα Μάρτιος 1992.
4. Γκούτας Φ. Αχιλλέας: Η Νάουσα στον 19ο αιώνα. Θεσσαλονίκη 1999.
5. Γούναρης Κ. Βασιλης, «Ο Μακεδονικός αγώνας μέσα από τις φωτογραφίες του 1904-1908. Ιερά Μητρόπολις Βέροιας, Ναούσης & Καμπανίας. Εκδόσεις Έφεσος.
6. Ζάλιος Χρήστος, Φιλαρμονική Εταιρεία Ναούσης, Νάουσα 2005.
7. Ζάλιος Χρήστος: Οι λαϊκοί οργανοπαίχτες της Νάουσας από τα μέσα του 19ου έως τα μέσα του 20ου αιώνα. Περιοδικό της Δ.Ο.Λ.Τ «Παράδοση και τέχνη» τ. 80. Μάρτιος-Απρίλιος 2005.
8. Μητρόπολη Βέροιας (αρχείο).
9. Σπανού Μαρία, Η ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΒΟΛΟΥ, Βόλος 2003.
10. Φωνή Ναούσης, 26-5-1957.
11. Χριστοδούλου Εμμ. Αναστάσιος, «Ιστορία της Βέροιας», Βέροια Μάρτιος 1960.